4462 last. Rannust kaevatakse, et tütarlaste kirjutamaõpetamine vanemate ja peremeeste poolt vastuseismist leidvat.

Olgu juurde lisatud, et 1874. a. instruktsiooni järele ev.-lut. usuliste koolide õppekava järgmiselt peab kujunema:

Koduõpetus: lugemine, katekismus (5 peatüki sõnad) ja ükskordüks.

Vallakooli õppeainete miinimumiks on: arusaamisega lugemine, ilu- ja õigekirjutus, rehkendamine, usuõpetus, maateaduse algteated, laulmine nootide järele (koraalid ja teised laulud).

Kihelkonnakool algab sealt, kus vallakool lõpetab. Sunduslikud õppeained on: lugemine, emakeele õpetus, ilu- ja õigekirjutus, rehkendamine, usuõpetus (kat. ja piibliilood), üldine ajalugu ja usupuhastuse-lugu, maateadus (5 maailma-jagu), looduseteadus, joonistamine, kirjaviisi harjutused, laulmine, saksa ja vene keel.

Õppeainete kohta on veel tähendada, et vene keelt õpetati 1881./2. õppeaastal ametliku aruande järele Tartu praostkonnas 8 kihelkonnakoolis sundusliku, ühes aga vabatahtliku õppeainena; vallakooles õpiti vene keelt samal aastal sunduslikult 14, vabatahtlikult 26 koolis, mitte sugugi ei õpetatud ega õpitud vene keelt 74 vallakoolis. Maateaduse kohta rõhutatakse 1877./8. aasta aruandes eriti selle õpetamist kõigis Kodavere kooles.

Ühise sooja toidu saamine on 1875./6. a. ainult ühes kihelkonnakoolis nagu erandina korraldatud. 1881./2. a. aruanded, niisama mõne teise aasta kohta käivad, ei räägi sellest midagi. 1881./2. aastal oli Tartu praostkonnas (s. o. umbes pool Tartu maakonda) 9 ev.-lut. kihelkonna-kooli 9 õpetajaga (7 mees-, 2 naisõp.) ja 219 õpilasega (192 p., 27 tüt.); vallakoole oli 114, õpetajaid 123 ja õpilasi 3801 (1915 p. ja 1886 tüt.). Peale nende said koduõpetust kooli järelevalve all 2620 last ja kordamiskoolis käisid 2921 last (1333 p., 1588 t.). Koolieälisi lapsi (8. a. kuni leeri-eani) üldse oli 4167 poeg- ja 4843 tütarlast, kokku 9010.

Ühenduses neljakümnendate aastate usuliikumisega ilmuvad seniste koolide kõrvale uued, mis üldisest koolide korraldusest väljaspool seisavad: vene õigeusu rahvakoolid. Keisri instruktsioonis piiskopp Filaretile 1845. a. öeldakse nimelt, et Läti ja Eesti vene õigeusu koguduste preestrid on kohustatud kihelkonna-koole avama, kus hinnata õpetatakse usuõpetust, vene, läti ja eesti keelt, lugemist, kirjutamist, rehkendamise algreegleid ja iseäranis kirikulaulu. Koolesse tuleb vastu võtta lapsi kõigist usutunnistusist. 1850. a. kinnitatakse määrused vene õigeusu koolele Liivimaal, millede järele igas koguduses kihelkonna-kool tuleb asutada ja kirikust eemal abikoolid, üks iga 500 meessoost hinge kohta. 1870. a. uuendati neid määrusi, kuid koolide nimetused jäävad samadeks, niisama nende üldine laad. Koolid on suures enamikus üheklassilised, kusjuures abikoolides õppe-aeg on kolme-, kih.-koolides nelja-aastane; kaheklassilisis kih.-kooles kestab õpetus 5 aastat. Viimaste arv tervel Baltimaal on õieti väike: 1905./6. õppeaastal näit. on 375 kooli hulgas üldse 12 kaheklassilist, neist Liivimaa Eesti osas neli, milledest üks